

Lauksaimniecība zaļā kursa ietvarā

Santa Bērziņa
Latvijas Bankas
Makroekonomikas analīzes daļas
Vadītāja

2023. gada 9. martā

Lauksaimniecības sektora raksturojums:

- sadrumstalota nozare (62.3 tūkst. uzņ.)
- dominē kvieši un piens – platībās, kopražās, eksportā
- nodrošinām (pārsvarā) pašpatēriņu; konkurētspējīgi eksportējam, bet uz tāliem tirgiem
- zemākais ražīgums starp nozarēm, nozari uztur subsīdijas
- ar publiskajiem līdzekļiem subsidēta nozare – sabiedrībai ir tiesības lemt par lauksaimniecības virzību

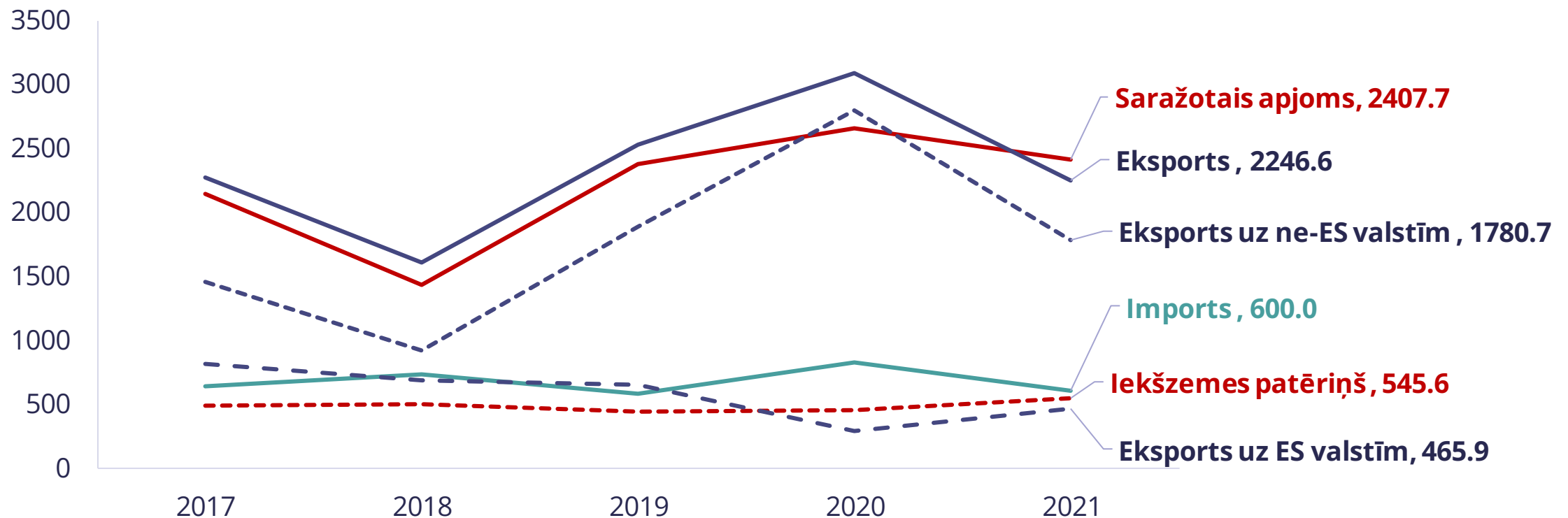
Pārsvarā tiek nodrošināts pašpatēriņš; liels kviešu eksports

Saražotā pārsniegums/iztrūkums pret pašpatēriņu 2020. gadā (tūkst.t.; olas - milj. gab.)

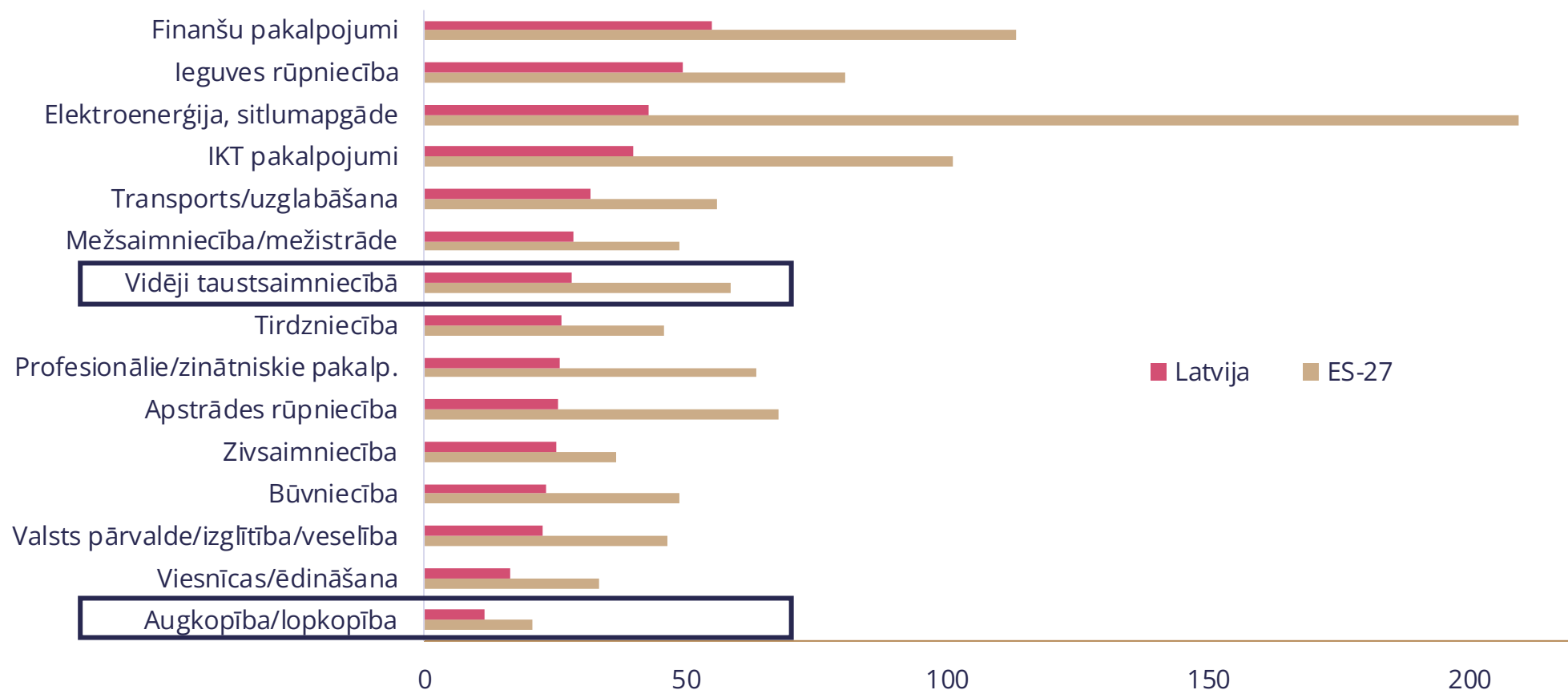
Lielākie kviešu noieta tirgi – Nigērija, Saūda Arābija, Spānija, Alžīrija, Dienvidāfrika, u.c., vienlaikus kviešus arī importējam

Kviešu ražošanas un patēriņa bilance 2017 - 2021 (tūkst. t)

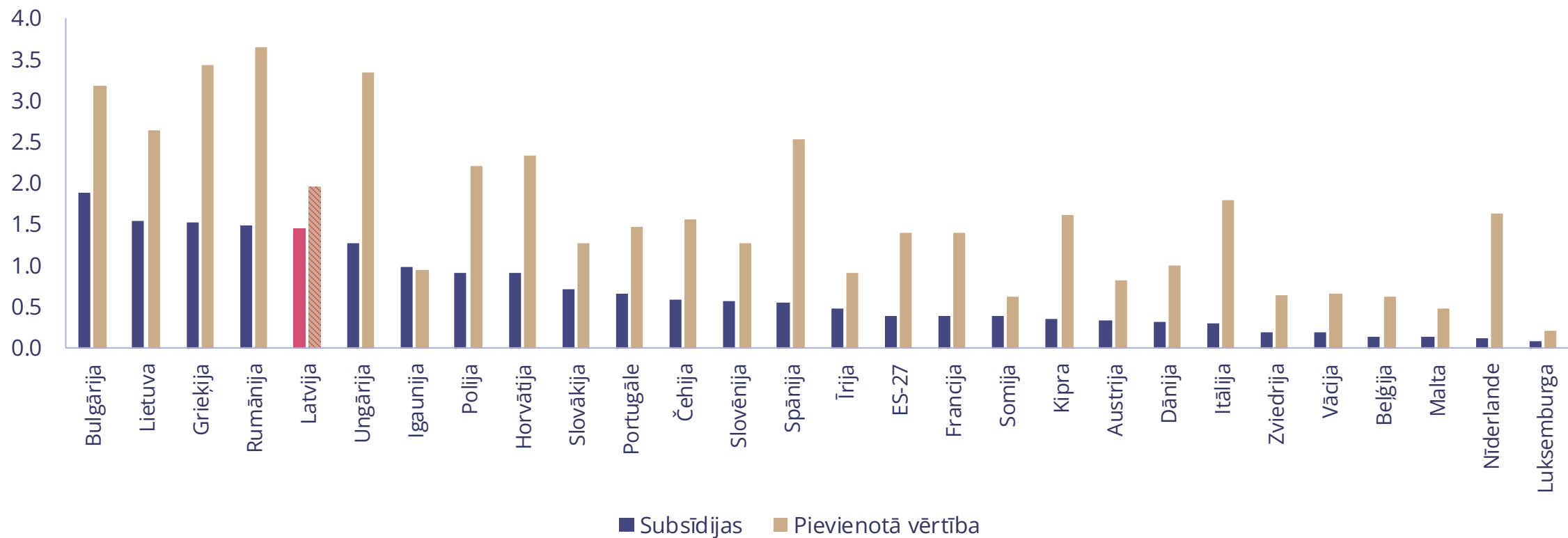
Pievienotā vērtība uz nodarbināto lauksaimniecībā zemākā nozaru vidū un zemāka nekā ES

Pievienotā vērtība uz nodarbināto jeb darba ražīgums Latvijā un ES-27 vidēji 2017-2019.g. (tūkst.eiro)

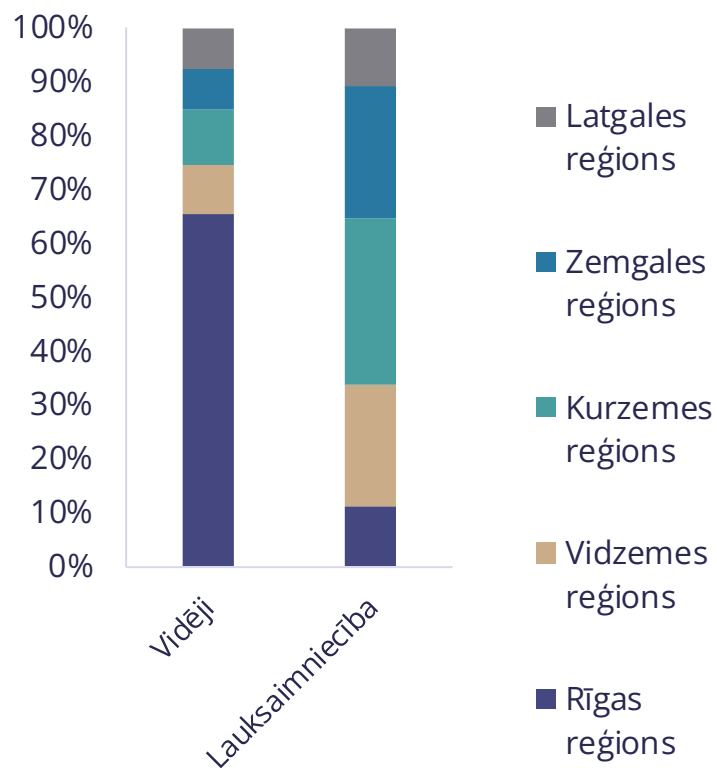
Lauksaimniecībā liela loma subsīdijām – sabiedrībai tiesības lemt

Augkopības/lopkopības pievienotā vērtība un lauksaimniecības attīstības politikas izdevumi* (vidēji 2016-2020.gados, faktiskajās cenās, % no IKP)

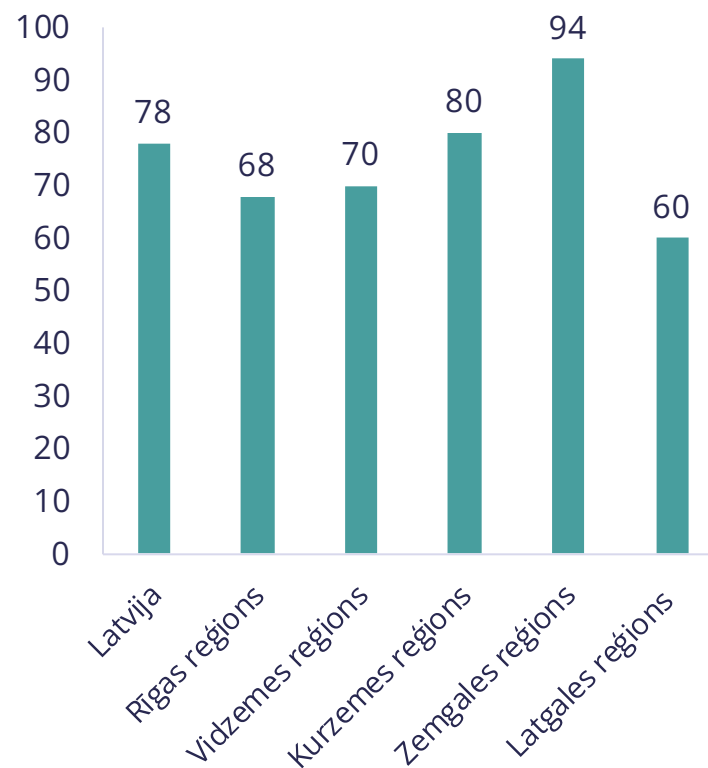

Nodrošina darba vietas reģionos, bet algas zemas (ja viss neuzrādās oficiālajā statistikā, tad sociālā neaizsargātība)

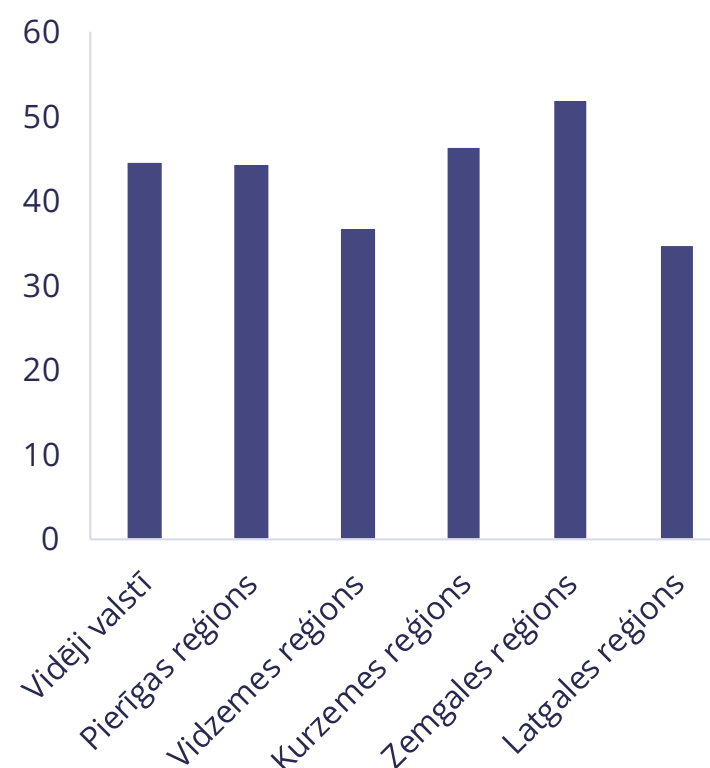
Nodarbināto struktūra pa reģioniem (%)

Darba alga lauksaimniecībā (% no vidējās algas valstī)

Kviešu ražība (cnt/ha)

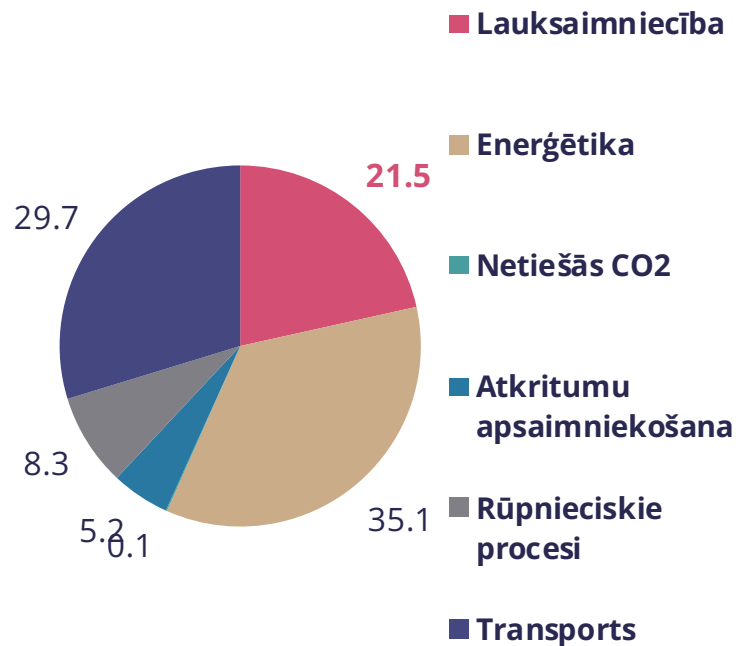

Lauksaimniecība zaļā kursa ietvarā:

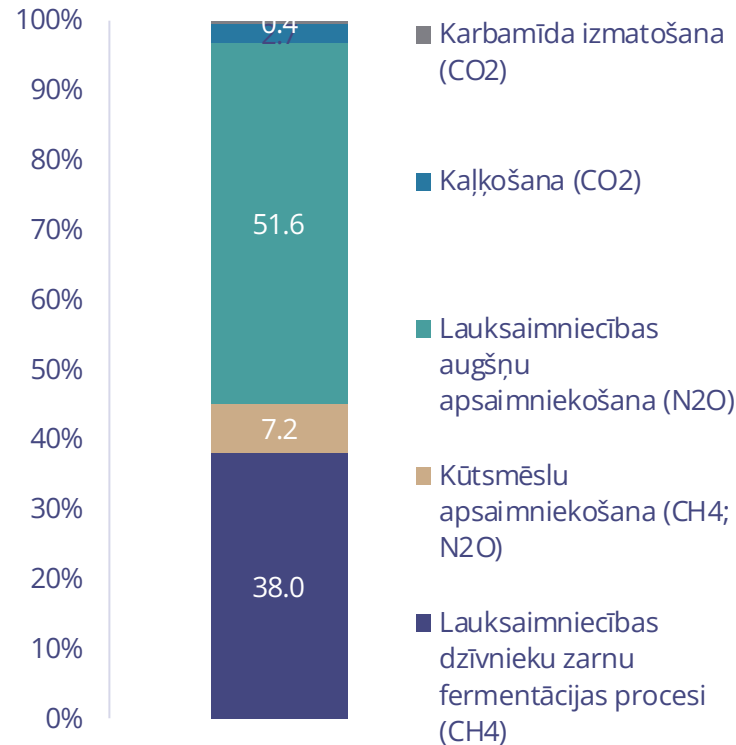
- nozares emisijas ir būtiskas un augošas
- atsevišķas ES iniciatīvas ir ar kvantitatīviem mērķiem vērstas uz zaļāku saimniekošanu
- kopējā lauksaimniecības politika kā galvenais virzītājs – vai ir zaļo kursu atbalstoša LV?

Lauksaimniecībā radītās emisijas ar augošu tendenci pēdējos 20 gadus

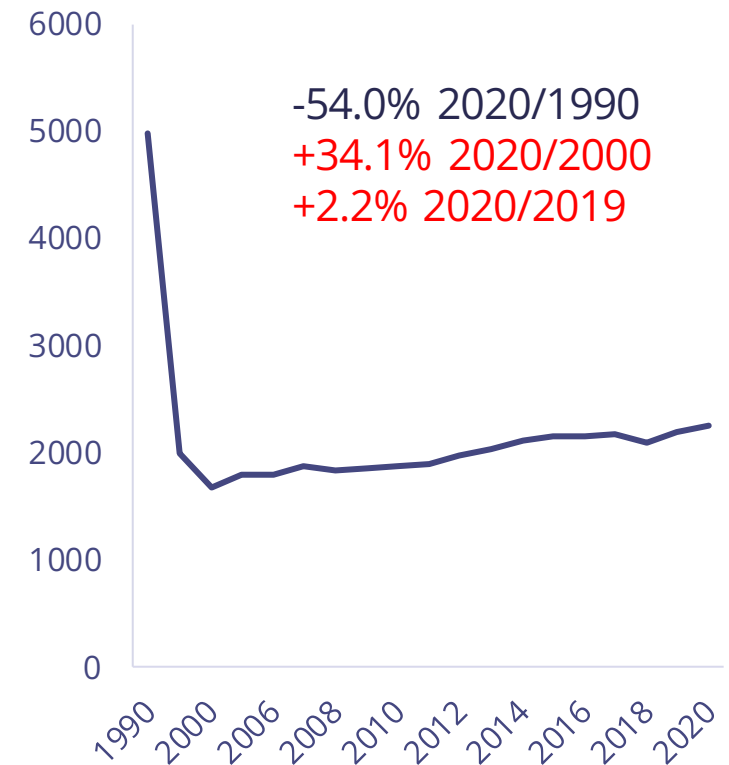
Latvijas SEG emisiju sadalījums pa nozarēm 2020.gadā (%)

Lauksaimniecības emisiju avoti (% no kopējās emisijas lauksaimniecībā 2020. gadā)

Lauksaimniecības SEG emisijas (kilotonnas CO2 ekv.)

Produkta dzīves cikla analīze – ja SEG emisijas ietver procesus pirms un pēc produkta ražošanas; SEG emisiju inventarizācijas ziņojumā ietver tikai tiešās emisijas

Lauksaimniecības produkcijas ražošanas netiešo SEG emisiju avotu piemēri

SEG emisiju avoti pirms lauku saimniecības	SEG emisiju avoti pēc lauku saimniecības
<ul style="list-style-type: none">• Augkopības produktu tehnisko aizsarglīdzekļu ražošana (piem. agrotīkls u.c.)• Augkopības produktu ķīmisko aizsarglīdzekļu ražošana;• Mēslošanas līdzekļu ražošana• Lopbarības ražošana• Degvielas un elektroenerģijas ražošana• Kapitālpreču ražošana (piem. dažāda tehnika)• Izejvielu pārvadāšana	<ul style="list-style-type: none">• Pārstrāde• Iepakojuma ražošana• Preču piegāde• Vairumtirdzniecība• Mazumtirdzniecība• Atkritumu apsaimniekošana

Avots: autoru veidots pēc Leinonen et al., 2018 un Garnett T. 2011

ES iniciatīvas un lauksaimniecības vieta tajās

Eiropas Zaļo kurss (*The European Green Deal*) ar mērķi – **nulles neto SEG līdz 2050 un vismaz 55% samazinājums līdz 2030 salīdz ar 1990.**

Lauksaimniecības izaicinājumi:

- **No lauka līdz galda stratēģija** (*Farm to Fork*): kvantitatīvi mērķi – līdz 2030 par 50% samazināt ķīmisko pesticīdu lietošanu, samazināt barības vielu zudumus, saglabājot augsnes auglību, samazināt antibiotiku lietošanu lauksaimniecībā un akvakultūrā, par 20% samazināt mēslošanas līdzekļu lietošanu, 25% bioloģiskās lauksaimniecībā izmantojamās zemes, līdz 2025. gadam 100% – nodrošināt piekļuvi ātram platjoslas internetam lauku apvidos
- **Bioloģiskās daudzveidības stratēģija** (*Biodiversity strategy*)
- **Taksonomija** (lauksaimniecība vēl nav iekļauta, bet tehnisko ekspertu grupa jau apzinājusi šādus sektorus: Viengadīgo kultūru audzēšana, Daudzgadīgo kultūru audzēšana, Lopkopība

Kopējā lauksaimniecības politika 2021-2027 (*The Common Agricultural Policy*) uzsākta 2023. gada 1. janvārī.

KLP ES līmenī noteiktās obligāti īstenojamās finanšu saistības t.sk. **atbalsta pasākumi vides un klimata mērķu īstenošanai**; taču zaļā kursa mērķi dalībvalstīm nav juridiski saistoši

2023–2027 LV KLP finansējums 2.5 miljrd. eiro (ES fondu un LV ieguldījums)

- Tiešie maksājumi 1.714 miljrd. eiro (palielinājums)
- Lauku attīstība 0.791 miljrd. eiro (samazinājums)
- Kopējās tirgus organizācijas 0.01 miljrd. eiro (palielinājums)

KLP kopumā:

- Vismaz 40% (LV 47.5%) - **vides/klimata mērķiem**;
- Vismaz 3% TM ekvivalents – atbalsts jaunajiem lauksaimniekiem;

I pīlārs (tiešie maksājumi):

- Vismaz 25% (LV 25.6%) - **ar vidi un klimatu saistītiem pasākumiem – ekoshēmām**
- Vismaz 10% - atbalsts mazām un vidējām saimniecībām;

II pīlārs (lauku attīstība):

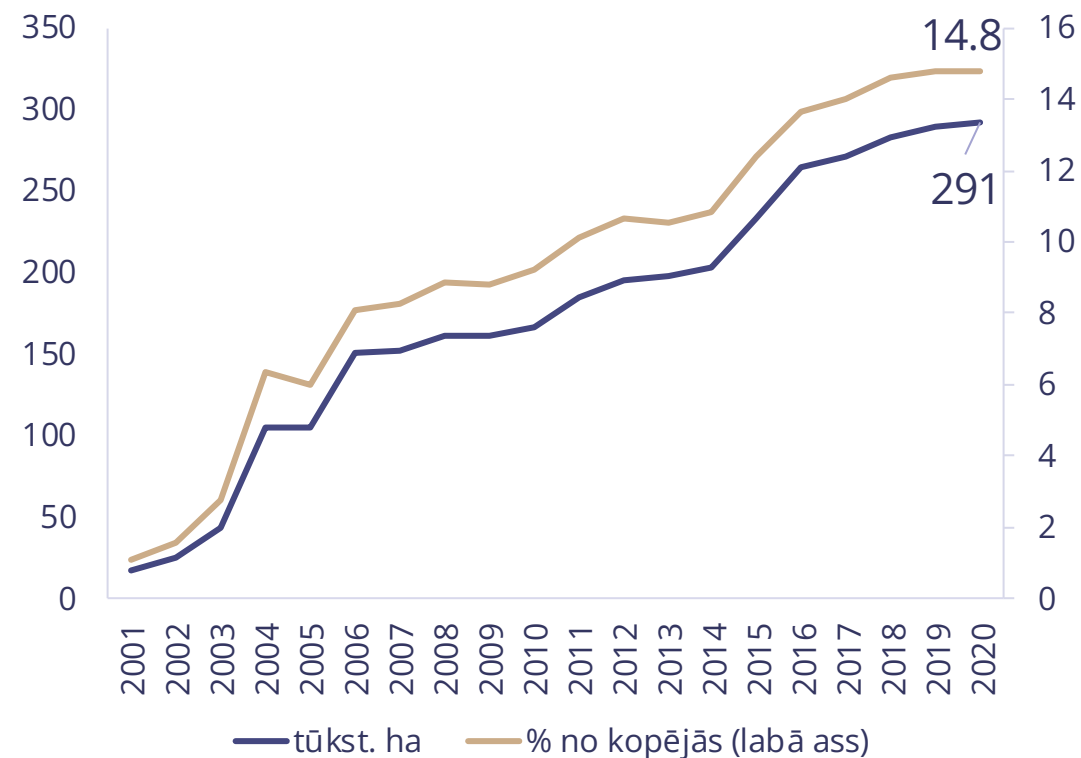
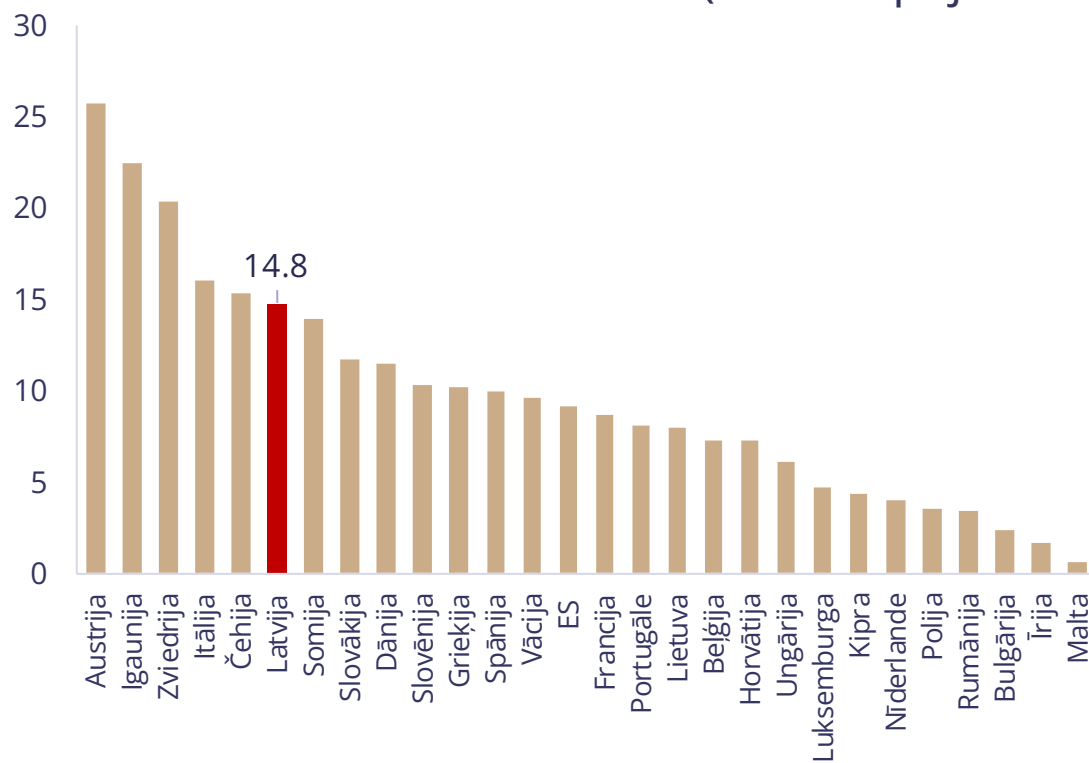
- Vismaz 35% (LV 43%) - **ar vidi un klimatu saistītiem pasākumiem jeb intervencēm**
- Vismaz 5% - LEADER

Dabai draudzīgāka saimniekošana:

- jebkurā saimniecībā, ne tikai bioloģiskajā saimniecībā
- bioloģiskā lauksaimniecība vs apmežošana vs biodaudzveidība – valsts politika
- konvenciālās saimniekošanas augstais ražīgums iepretim sabiedrības veselības izmaksām un lieliem pārtikas atkritumiem
- patērētāji atbalsta veselīgu pārtiku, bet tos iegrožo augstāka cena – valsts atbalsts var būt ne tikai ražošanai (subsīdijas), bet arī patēriņa veicināšanai (nodokļi, valsts iepirkums, utt.)

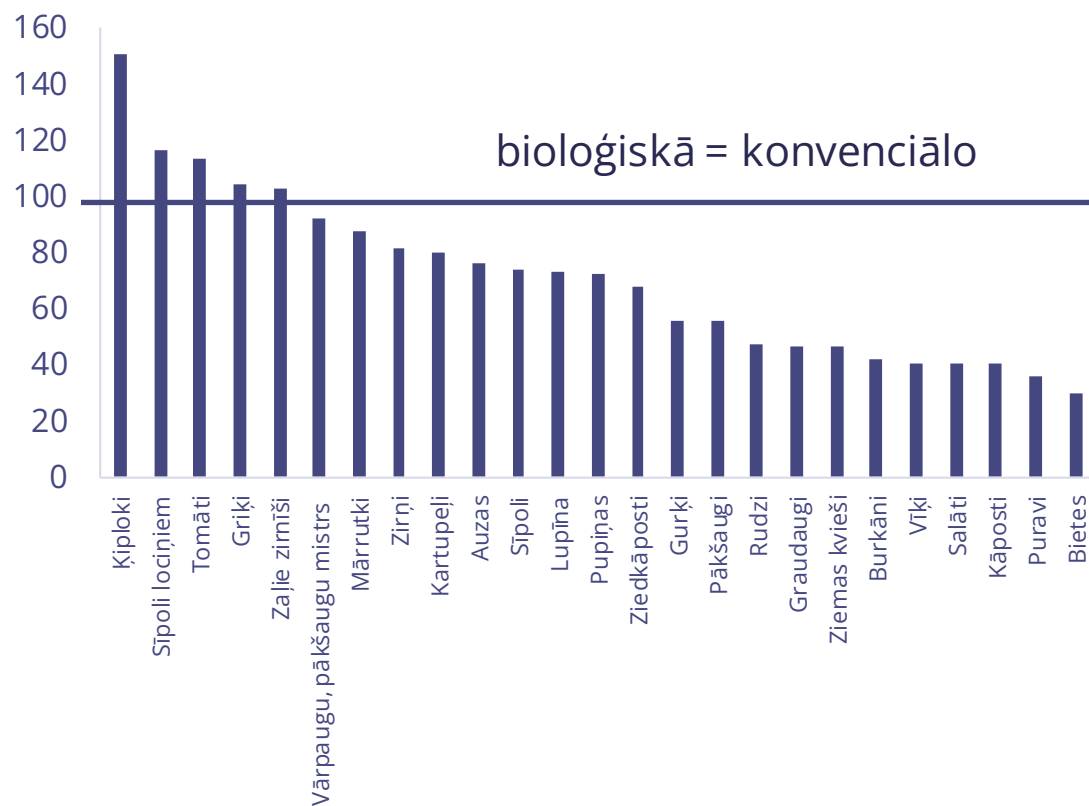
Bioloģiskā saimniekošana salīdzinoši augsta un pieaugoša; vai jaunā KLP ir atbalstoša

Bioloģiskā lauksaimniecība ES 2020. gadā un Latvijā 2001.-2020. gadam (% no kopējās lauksaimniecības zemes)

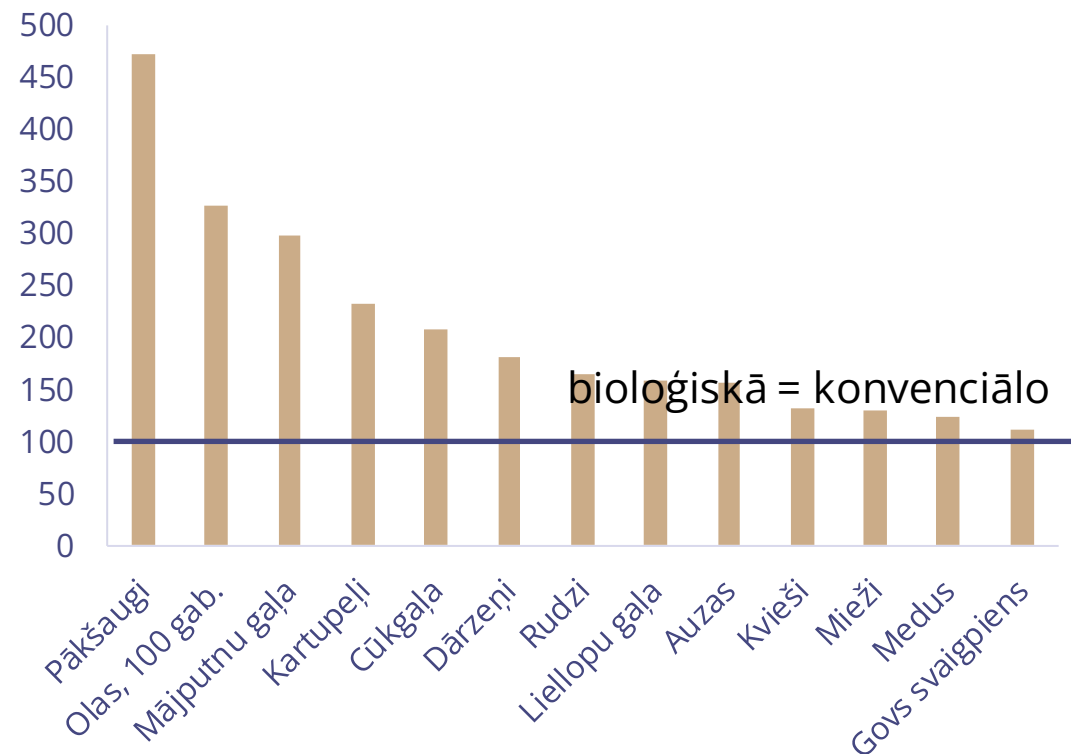

Bioloģisko kultūraugu ražība ir zemāka, bet vai ir vajadzīgas lielākas ražas, ja **pārtikas atkritumi ir lieli**. Bioloģisko produktu cenas augstākas, bet konvenciāli iegūto produktu izmaksās **netiek ņemtas vērā sabiedrības veselības izmaksas**

Lauksaimniecības kultūraugu vidējā ražība (vid. 2017-2019; bioloģiski audzētās % no konvenciālās)

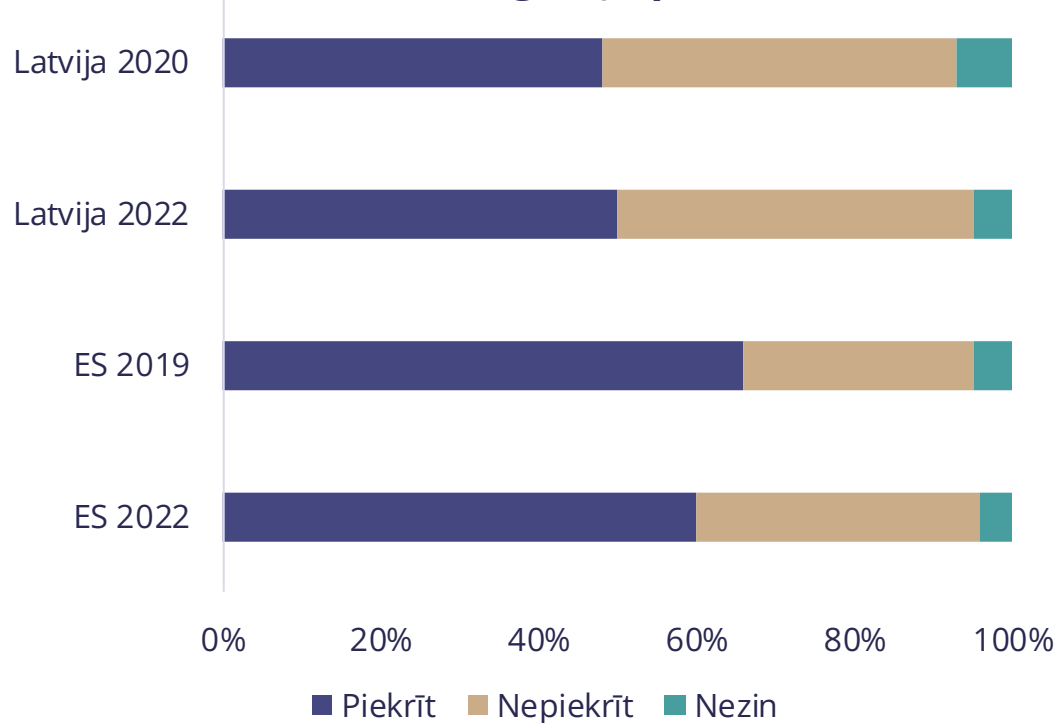

Lauksaimniecības produktu cenas (vid. 2017-2019; bioloģiski audzētās % no konvenciālās)

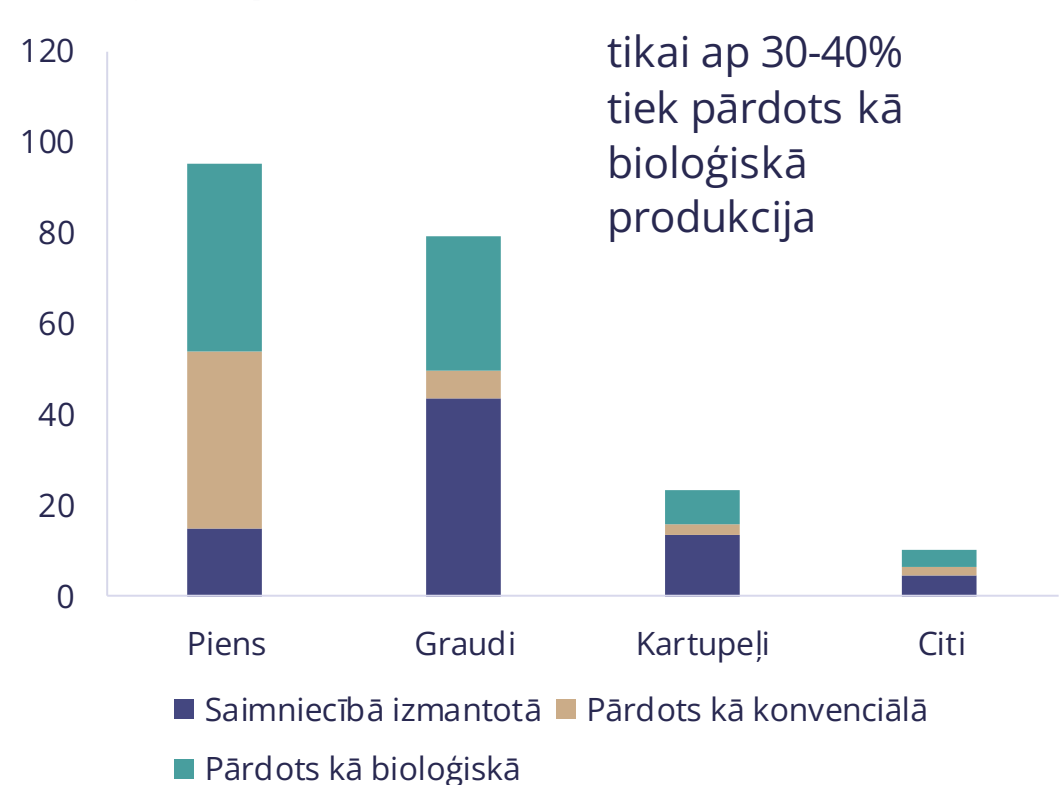

Sabiedrība atbalsta, tomēr pastāv plaisa starp ilgtspēju un cenu; valsts politika - ne tikai subsidēt ražotāju, bet arī mainīt patēriņa paradumus

Jūs esat gatavs(-a) maksāt par lauksaimniecības produktiem par 10% vairāk, ja tie tiek ražoti tā, ka tiek samazināta to oglekļa pēda

Bioloģiskā produkcija (tūkst. t)

Videi draudzīgas lauksaimniecības prakses – ne tikai bioloģiskā, bet jebkurā saimniecībā

No SEG samazināšanas lielākā uz mazāko potenciālu:

Slāpekļa piesaiste (izmaksas palielinošs)

Mēslošanas plānošana (izmaksas palielinošs)

Biogāzes ražošana (izmaksas palielinošs)

Šķidro kūtsmēslu separēšana (izmaksas samazinošs)

Barības devu plānošana (izmaksas samazinošs)

Ilggadīgie zālāji organiskās augsnēs (izmaksas palielinošs)

Barības bagātināšana ar taukvielām (izmaksas palielinošs)

Zaļmēslojuma augu audzēšana (izmaksas palielinošs)

Tieša organiskā mēslojuma iestrāde augsnē (izmaksas palielinošs)

Minimāla augsnes apstrāde (izmaksas samazinošs)

Precīza mēslojuma lietošana (izmaksas samazinošs)

Nitrifikācijas inhibitoru lietošana (izmaksas palielinošs)

Barības kvalitātes uzlabošana (izmaksas samazinošs)

Intensīvā ganīšana (izmaksas samazinošs)

Agrotehnika - precīzā lauksaimniecība – ekonomiskāka un produktīvāka, bet vai videi draudzīga

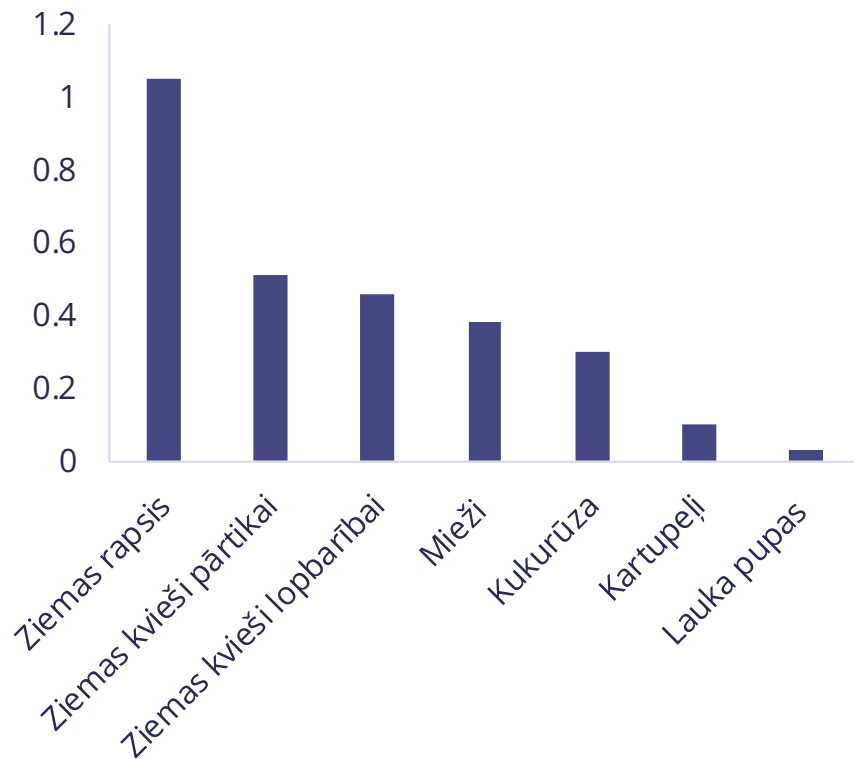
Precīzās lauksaimniecības tehnoloģiju veidu piemēri:

- Augsnes un ražas kartēšana
- Satelītattēli
- Droni
- Sensorizācija parauglaukumos
- Lielie dati jeb mākoņdatošana
- Autonomā braukšanas tehnika

+	-
Optimizē resursus	Dārga, prasa speciālas zināšanas
Samazina izmaksas	Var atļauties tikai lielās saimniecības
Paaugstina produktivitāti	Tehnoloģijas noveco - jāmaina
Paredzētas subsīdijas KLP Stratēģiskajā plānā	Tehnoloģiju ražošana var radīt piesārņojumu

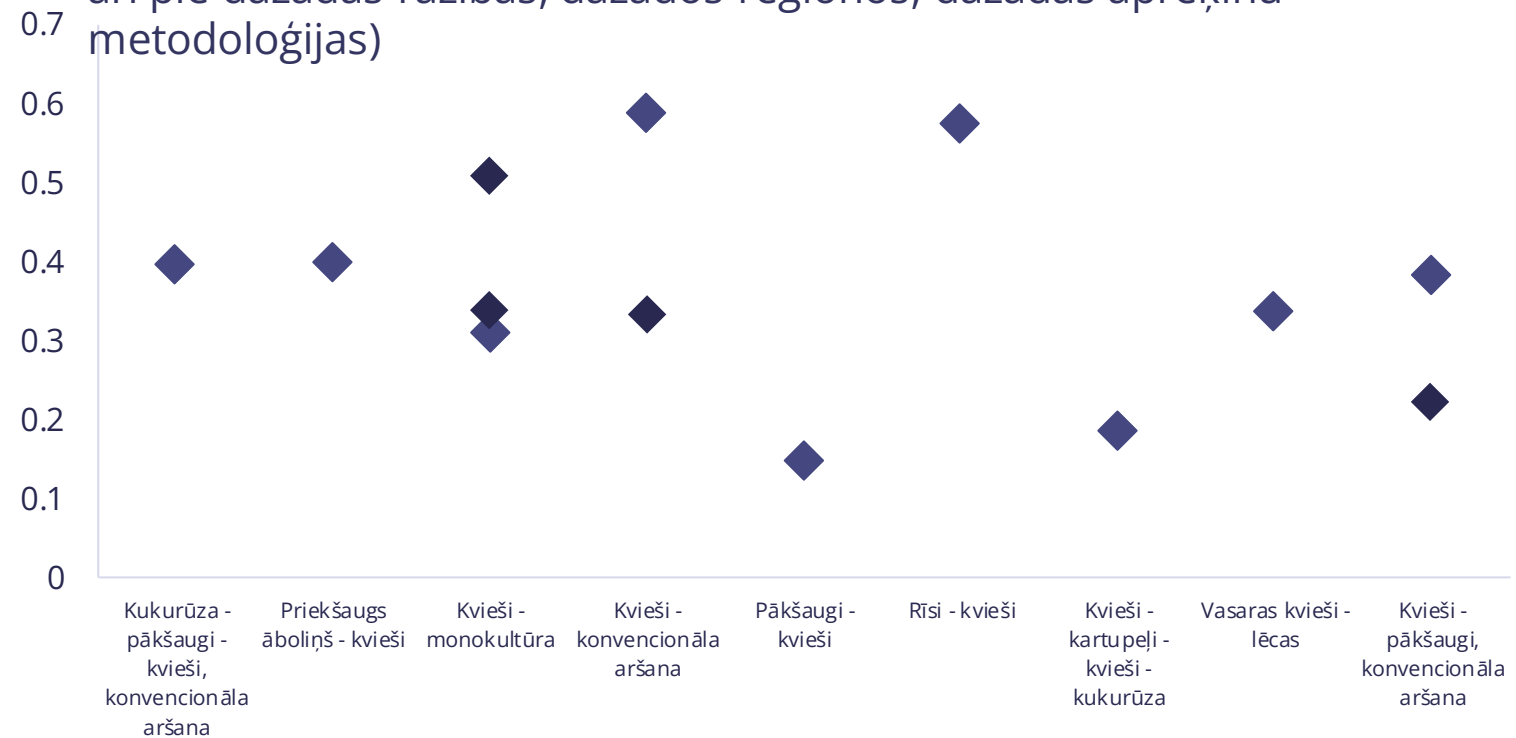
Kultūraugu SEG emisijas var būtiski atšķirties atkarībā no ražošanas tehnoloģijas, saimniekošanas sistēmas un konkrētās ģeogrāfiskās vietas klimatiskajiem apstākļiem, augsni raksturojošajiem rādītājiem, utt.

SEG emisijas (kg CO₂ eq. uz saražoto produkciju, kg)

Kviešu audzēšanas SEG emisiju intensitāte pētījumos

(kg CO₂ eq kg⁻¹) atkarībā no izmantotās lauksaimniecības prakses (bet arī pie dažādas ražības, dažādos reģionos, dažādas aprēķinu metodoloģijas)

Nobeigumā:

- Lauksaimniecību ir vērts turēt uzmanības fokusā: pieaugošs piesārņojums, lielas subsīdijas – sabiedrības intereses.
- Emisiju veidošanās atkarīga no daudziem faktoriem – saimniekošanas prakses/saimniecības veida, augsnes apstrādes tehnoloģijām, kultūrauga/augsnes sastāva, starpkultūras, augsekas, utml. – izvērtēšanai vajadzīga daudzdimensiāla matrica.
- Valsts politika, finansējums un sabiedrības vēlmes un iespējas rīkoties ilgtspējīgi noteiks virzību uz videi labvēlīgu saimniekošanu.

Paldies par uzmanību!

